

Antra Kļavinska

ETNOGRĀFISKU GRUPU NOSAUKUMI „MŪSDIENU LATVIEŠU VALODAS VĀRDNĪCĀ”

Rakstā analizēti latviešu tautas etnogrāfisko grupu nosaukumi, to nozīmes definēšanas principi elektroniskajā „Mūsdienu latviešu valodas vārdnīcā” (2014). Īpaša uzmanība pievērsta Latgales latviešu nominēšanas problemātikai. Pētījumā izmantota leksikogrāfisko datu analīze, kā arī kontekstuālā pieeja, kas paredz gan lingvistiskā, gan situatīvā konteksta analīzi.

Vārdnīcas materiāls liecina, ka etnogrāfisku grupu nosaukšanā un nozīmes definēšanā trūkst konsekvences. Daži etnogrāfisku grupu nosaukumi (tāpat kā citi etnonīmi) kā šķirkļa vārdi doti daudzskaitļa formā, citi – vienskaitlī. Kontekstuālā analīze apliecina, ka nozīmes definēšanu apgrūtina fakts, ka mūsdienu latviešu valodā blakus nozīmei ‘tautas etnogrāfiska grupa’ tiek lietota vispārināta nozīme ‘reģiona iedzīvotājs’, t. i., etnonīms pārtop par katoikonīmu.

Atslēgas vārdi: etnonīmi, etnogrāfisku grupu nosaukumi, katoikonīmi, semantika, „Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca”.

NAMES OF THE ETHNOGRAPHIC GROUPS IN THE DICTIONARY OF CONTEMPORARY LATVIAN LANGUAGE

Determination of the ethnonymic lexical semantics can be considered as one of the aspects of ethnic studies in linguistics. Who are the Latgalians, Latgals, Suits, Selonians and other ethnographic groups, according to the modern concepts? The answer to this question can be found in the Dictionary of Contemporary Latvian Language (MLVV), which is fully available on the Internet since 2014.

The aim of the paper is to analyse the names of Latvian ethnographic groups and the principles of defining meanings in MLVV, especially focusing on issues related to names of Latgalian Latvians.

Lexicographic data analysis and contextual approach are applied in this research with the help of which extralinguistic factors (linguistic and situative context) are revealed.

One of the most important tasks in lexicographic work is the inventory of the material, in other words, selection of word entries, illustrative texts, collection and classification of information from preceding dictionaries. In the present paper, the electronic version of the eight-volume Dictionary of the Literary Latvian Language

<http://dx.doi.org/10.17770/latg2016.8.2234>

(1972–1996) has been used for comparison. The Balanced Corpus of Modern Latvian, consisting of ~4.5 million word use cases, is applied to determine the contextual semantics and the usage frequency of the names of ethnographic groups.

MLVV materials show that there is a lack of consequence in the designation of ethnographic groups and definition of their meaning. The names of ethnographic groups (as well as other ethnonyms) as entries are mostly provided in the plural, for instance, *latgalieši, suiti, zemgalieši* (Latgaliens, Suits, inhabitants of Zemgale), etc., some of them in singular forms: *kurzemnieks, vidzemnieks* (inhabitant of Kurzeme, inhabitant of Vidzeme). In the previously published Dictionary of the Literary Latvian Language, the names are provided in the plural, and the data of the modern Latvian language corpus show that all the analysed lexemes are used in plural form more often.

The definitions of the meanings are lacking consistency. Firstly, the scope of definitions is broad: the territorial belonging to a certain Latvian ethnographic region is taken as a basis for all the explanations of the meaning; some definitions have references to linguistic and cultural peculiarity. Secondly, none of definitions has a reference that it is an ethnographic group of Latvians; only in one case, the designation of ethnic origin *latvieši* (Latvians) is provided. The explanation 'inhabitants' (of the region) is applied most often, which indicates the belonging of the lexeme to katoikonoms, not ethnonyms; also, the explanation 'indigenous inhabitants' (of the region) indicates indirectly that they might be Latvians.

The novelty of the dictionary is that there are two meanings for the lexemes *latgaļi* (Latgaliens) and *sēļi* (Selonians): the first one characterizes the Baltic tribes, the second – inhabitants/ natives of the cultural historical region (more precisely – ethnographic group of the Latvian nation). At the same time, it is not considered that lexemes *latgalieši, kurzemnieki, vidzemnieki, zemgalieši* (Latgaliens, inhabitants of Kurzeme, Vidzeme, Zemgale) in contemporary Latvian also have at least two meanings: the meaning of 'ethnographic group of the nation' in modern texts, especially in the media, is complemented by a more general meaning of 'inhabitant of the region', in other words, the ethnonym becomes a katoikonoms.

The advantage of the electronic dictionary of contemporary Latvian is the possibility to edit it constantly; therefore, it is worth to pay attention to separate lexical semantic groups when developing the dictionary. In that way, it will be possible to avoid inconsistency in definitions of meanings. In order to separate ethnonyms from katoikonoms, in the definitions of the ethnonyms analysed in the paper, the designation of ethnic community 'ethnographic group of Latvian nation' can be applied as the main component, supplemented by semes indicating the connection with a certain territory, and possibly, the characterization of cultural, religious and linguistic peculiarity.

Keywords: ethnonyms, names of the ethnographic groups, katoikonoms, semantics, Dictionary of Contemporary Latvian Language.

Ievads

Valodniecībā par vienu no etniskuma izpētes aspektiem var uzskatīt etnonīmiskās leksikas semantikas noskaidrošanu. Kas ir *latgalieši, latgaļi, suiti, sēļi* u. c. etniskas kopienas mūsdienu izpratnē? Atbildi uz šo jautājumu var meklēt jaunajā elektroniskajā „Mūsdienu latviešu valodas vārdnīcā” (turpmāk – MLVV), kura pilnā apjomā internetā ir pieejama kopš 2014. gada.

Šā raksta mērķis ir analizēt latviešu tautas etnogrāfisko grupu nosaukumus, to nozīmes definēšanas principus MLVV, īpašu uzmanību pievēršot Latgales latviešu nominēšanas problemātikai.

Pētījumā izmantota leksikogrāfisko datu analīze, kā arī kontekstuālā pieeja, kas paredz gan lingvistiskā konteksta, gan situatīvā konteksta, t. i., ekstralingvistisko faktoru ietekmes analīzi (Croft, Cruse, 2004; Langacker 2008; Talmy 2000).

Viens no svarīgākajiem leksikogrāfiska darba uzdevumiem ir materiāla inventarizācija, t. i., šķirkļa vārdu, ilustratīvo tekstu atlase, iepriekšējo vārdnīcu informācijas vākšana un klasificēšana (Jakaitienē 2010: 309). Šajā rakstā salīdzinājumam izmantota astoņsējumu „Latviešu literārās valodas vārdnīcas” (1972–1996) elektroniskā versija (turpmāk – LLVV). Etnogrāfisku grupu nosaukumu lietojuma biežuma un kontekstuālās semantikas noskaidrošanai izmantots „Līdzsvarots mūsdienu latviešu valodas korpus” (turpmāk – LVK), kura apjoms ir ~4,5 miljoni vārdlietojumu. Analizējamo leksēmu lietojuma konteksts skatīts arī citos interneta resursos (sk. avotu sarakstā).

Etnogrāfisku grupu nosaukumi etnonīmiskās leksikas kontekstā

Ar terminu *etnonīms* latviešu valodniecībā apzīmē tautas, cilts vai citas etniskas kopības nosaukumu (VPSV 2007: 111). Savukārt Starptautiskās onomastikas padomes (*The International Council of Onomastic Sciences*, ICOS) terminoloģijas grupas izveidotajā onomastikas pamatterminu sarakstā sniegts izvērstāks termina *etnonīms* (angļu val. *ethnonym*) skaidrojums: etniskas grupas (cilts, tautas, klana u. c.) vai šai grupai piederīgo nosaukums. Skaidrojums tiek papildināts ar piezīmi: dažās valodās un pēc dažu zinātnieku uzskatiem etnonīmi netiek atzīti par īpašvārdiem. Saskaņā ar dažām teorijām etnonīmi ir īpašvārdi gan vienskaitlī, gan daudzskaitlī, citās teorijās etnonīmi daudzskaitlī ir īpašvārdi, vienskaitlī – apelatīvi (ICOS 2010: 2). Piemēram, daudzi vācu onomasti atzīst etnonīmus par īpašvārdiem, antroponīmiem, kas ietilpst kolektīvo personvārdu grupā (Kunze 1998, Rūbekeil 2004), bet krievu valodniecībā dominē viedoklis par etnonīmu piederību nomeniem, savdabīgiem nomenklatūrvārdiem, kas *pēc būtības tuvāki nevis onomastiskai, bet gan terminoloģiskai leksikai* (Суперанская 2007, 223).

Latviešu valodniecībā, šķiet, dominē uzskats, ka etnonīmi ir lietvārdi, kas pēc leksiski semantiskā principa ir uzskatāmi par apelatīviem. Savukārt jautājumu par etnonīmiskās leksikas piederību īpašvārdiem latviešu valodniecībā aktualizējis Ojārs Bušs. Analizējot vairāku Eiropas lingvistu pretrunīgos atzinumus, kā arī skaidrojošo vārdnīcu datus, O. Bušs nonāk pie secinājuma, ka etnonīmi ir īpašvārdi, cilvēku

kopuma nosaukumi (daudzskaitlinieki). *Kritēriji, kas mudina nosliekties par labu šādai pārliecībai, saistīti ar etnonīmu semantiku un šīs semantikas aprakstīšanas veidu un posmiem* (Bušs 2005: 140).

Etnonīmiskās leksikas pētniecībā tiek aktualizēts arī problēmjautājums par to, vai būtu jādiferencē teritoriālās un etnogrāfiskās grupas (Areeva 1990: 4–5). Piemēram, krievu valodniecībā tiek lietots termins *etnografonīmi* (krievu val. *этнографонимы*) – etnogrāfisko grupu nosaukumi (Ковалев 1991: 9). Latviešu terminoloģijā tiek lietoti jēdzieni *etnogrāfiska grupa* un *subetnoss*, kas tiek uzskatīti par sinonīmiem un tiek definēti kā *nācijas daļa ar dažām lokālām atšķirībām sadzīvē, kultūrā un valodā (piemēram, latgalieši Latvijā, gucuļi Ukrainā)* (LEV 2002). Arī citos pētījumos, piemēram, apzīmējums *latgalieši* tiek definēts kā *latviešu nācijas neatņemama sastāvdaļa, etnogrāfiska grupa ar vairākām īpatnībām un savu rakstu valodu* (Apine 2001: 610). Uz latgaliešiem tiek attiecināts arī jēdziens *subetnoss*, ko raksturo vienota teritorija, valoda, vēsture un etniskā pašapziņa (Brolišs 1999: 101).

Ar etnonīmiem dažkārt tiek saistīti arī noteikta reģiona, pilsētas, ciema u. c. apdzīvotas vietas iedzīvotāju nosaukumi (angļu val. *inhabitant name*) (ICOS 2010: 2). Tiek lietots arī termins *katoikonīmi*, kas apzīmē cilvēkus pēc to dzīvesvietas (pilsētas, ciemata vai citas apdzīvotas vietas) (Ковалев 1991: 6).

Kopumā var teikt, ka etnonīmiskās leksikas klasifikācija ir diezgan problemātiska. To sarežģī gan dažādas tradīcijas izpratnē par etnisko kopienu hierarhiju (Eiropas un anglo-amerikāņu tradīcija), gan etnisko kopienu atšķirīgs pašapziņas līmenis. Iepriekš analizējot etnoloģijā, socioloģijā un antropoloģijā izteiktās atziņas par dažādu etnisku kopību nosaukumu definēšanu, šā raksta autore ir nonākusi pie šāda etnonīmiskās leksikas tematiskā iedalījuma: cilšu, tautu un etnogrāfisku grupu nosaukumi (Kļavinska 2015: 12). Taču, ņemot vērā etnonīmiskās leksikas semantisko mainību, robežas starp cilts un tautas nosaukumiem, etnogrāfisku grupu un apdzīvotu vietu iedzīvotāju nosaukumiem var būt diezgan nenoteiktas.

Etnonīmiskās leksikas nozīmes definēšana skaidrojošajās vārdnīcās

Skaidrojošās vārdnīcas svarīgākā funkcija ir leksiskās nozīmes definēšana – lietotāji vārdnīcā visbiežāk meklē informāciju par to, ko viens vai otrs vārds nozīmē (Jackson 2007: 199). Semantiskajā aprakstā svarīgākais komponents ir jēdzieniskais saturs (denotatīvā nozīme), kas vairāk vai mazāk detalizēti atklāts skaidrojošo vārdnīcu definīcijās, izmantojot metavalodu, dažkārt, īpaši strukturālistu darbos, lietojot speciālus simbolus un zīmes. Visbiežāk etnonīmu denotatīvā nozīme tiek uztverta kā tā sakars ar nosaukto objektu, t. i., tautu vai citu etnisku kopienu (Kamandulytė 2006: 38).

O. Bušs, kritiski vērtējot etnonīmu nozīmes interpretāciju skaidrojošajās vārdnīcās, izsaka pieņēmumu, ka *dažādu etnonīmu denotatīvā nozīme veidojas pēc dažādiem modeļiem; dažkārt varbūt nozīmes galvenais komponents, galvenā sēma patiešām atspoguļo saikni ar noteiktu teritoriju (piemēram, etnonīmiem amerikāņi, brazīlieši), dažkārt – ar valodu, dažkārt varbūt – ar reliģiju (piemēram, žīdi, sikhi),*

dažkārt – ar nacionālo jeb etnisko pašidentifikāciju. Tieši šis pēdējais eventuālais nozīmes komponents – saikne ar etnisko pašidentifikāciju – šķiet visuniversālākais, un laikam gan tieši tas būtu visbiežāk (vai pat vienmēr) izmantojams etnonīmu leksiskās nozīmes maksimāli adekvātos skaidrojumos (Bušs 2005 : 141). Autors atzīst, ka etnonīmam, kas apzīmē tautu, kādas valsts pamatiedzīvotājus, var būt arī homonīmi ar nozīmi '[šīs valsts] pilsoņi' (Bušs 2005: 142).

Retāk tiek pievērsta uzmanība etnonīmiskās leksikas konotatīvajai nozīmei jeb nozīmes papildkomponentam, kas *izsaka runātāja emocionālo attieksmi vai norāda vārda lietojuma sfēru* (VPSV 2007: 264). Izvērtējot skaidrojošo vārdnīcu materiālu, var secināt, ka grūti novilkt stingru robežu starp denotatīvo un konotatīvo nozīmi, par to liecina gan vienas nozīmes nianse jeb varianti, šķirkļa vārda lietojuma piemērs dažādos avotos, tostarp arī folkloras tekstos. Tiesa, konotatīvā semantika, proti, stilistiski ekspresīvas vai vērtējošas nozīmes nianse visbiežāk izpaužas etniskajās iesaukās, piemēram, MLVV minētas leksēmas *čangaļi* ar nozīmi 'latgalieši' un norādi, ka tas ir sarunvalodas vārds (MLVV) un *čiuļi* ar nozīmi 'Latvijas citu novadu iedzīvotāji pretstatā latgaliešiem' un norādi, kas tas ir apvidvārds (MLVV).

Tiek uzskatīts, ka kontekstuālā nozīme ir jāsaista ar informatīvo saturu, tēliem vai asociācijām. Šīs asociācijas var būt gan kopīgas kādas valodas runātājiem, gan pilnīgi subjektīvas (Ainiala *et al.* 2012, 32). Etnonīmi, tāpat kā citi valodas komponenti, ir saistīti ar daudziem ekstralingvistiskiem faktoriem, tāpēc pēdējā laikā tie bieži tiek analizēti kultūrvēsturiskā, sociālā, starpkultūru komunikācijas kontekstā, piemēram, etnonīmu semantika sarunvalodā un daiļliteratūras tekstos (Kohlheim 2012 : 29–31). Savukārt amerikāņu lingvists Grants Smits (*Grant Smith*) uzskata, ka īpašvārdi (tostarp etnonīmi) var tikt uzlūkoti kā jēgpilnas valodas zīmes, kas vienlaicīgi var izteikt dažādas nozīmes, kas atkarīgas no konteksta, eksistējošām asociācijām par denotātu u. c. (Smith 2007: 791).

Etnogrāfiskas grupas nosaukums vai katoikonīms? Šķirkļa vārda pamatformas noteikšanas un nozīmes definēšanas problēmas

Kā minēts iepriekš, latviešu valodas skaidrojošajās vārdnīcās etnonīmiskās leksikas definīcijās parasti tiek nosaukta piederība kādai etniskai kopībai (cilts, tauta, nācija, etniska grupa) un saikne ar noteiktu teritoriju. Arī MLVV šis princips lielākoties ir ievērots, piemēram, *lietuvieši – tauta, Lietuvas pamatiedzīvotāji* (MLVV).

Tāpat saikne ar teritoriju ir nozīmes galvenais komponents apdzīvotas vietas vai teritorijas iedzīvotāju nosaukumos jeb katoikonīmos (VPSV 2007: 149), piemēram, *eiropieši – Eiropas iedzīvotāji* (MLVV). Tātad gan etnonīmu, gan katoikonīmu nozīmes definīcijās kopīgs ir teritoriālās piederības semantiskais komponents. Piemēram, Santa Jērāne, analizējot īpašvārdus un to semantiku MLVV, identificē apzīmējumu *latgalieši* 'Latvijas austrumdaļas – Latgales – pamatiedzīvotāji' (MLVV) kā katoikonīmu, vienlaikus atzīstot, ka *etnonīmu un katoikonīmu leksikogrāfiskā interpretācija varētu būt atsevišķas izpētes objekts* (Jērāne 204: 128). Šķiet,

galvenais kritērijs, nošķirot etnonīmus no katoikonīmiem, varētu būt etniskas kopienas identificējums.

Problēmas latviešu tautas etnogrāfisko grupu nosaukumu un katoikonīmu nošķiršanā un nozīmes definēšanā varētu sagādāt arī Latvijas kultūrvēsturisko novadu un mūsdienu teritoriālā plānojuma nesakritība.

Vēsturiski Latvijas teritorijā ir izveidojušies pieci kultūrvēsturiskie novadi: Latgale, Kurzeme, Zemgale, Sēlija jeb Augšzeme un Vidzeme. *Viena no būtiskākajām Latvijas teritorijas 19. gs. kultūrvēsturisko reģionu iezīmēm: šajās Latvijas daļās pamatiedzīvotāji bija cēlušies no kādas 9.–13. gs. rakstītos avotos minētas baltu maztautas pēctečiem un pakāpeniski tur ienākušiem citu apvidu un etniskās piederības ļaudīm. (..) Kurzeme, pēc vienkāršota dalījuma, aptver kādreizējo kuršu un lībiešu apdzīvoto teritoriju, Vidzemi 12.–13. gs. apdzīvoja rietumlatgaļi, lībieši u. c. mazākas etniskas grupas, Latgali – austrumlatgaļi, zemgaļi devuši vārdu Zemgalei, sēļi – Sēlijai / Augšzemei (Vanaga 2013: 351).*

Kultūrvēsturisko novadu teritorijas ne vienmēr sakritušas ar politiski administratīvo iedalījumu. *Kopš 12./13. gs. mijas Latvijas teritorija dažādu karu rezultātā ir svešzemju varu administratīvi politiski dalīta. Viena no būtiskākajām politiskajām pārdalēm, kas ietekmējusi Latvijas kultūrvēsturisko reģionu ilgstošu nošķirtību: 1629. gada Altmārkas pamiers, kura rezultātā seno latgaļu pēcteči tiek sadalīti starp protestantisko Zviedriju un katolisko Poliju-Lietuvu „zviedru Vidzemē” un „poļu Vidzemē” (uz austrumiem no Aiviekstes). Tuvāk mūsdienām pastāvējušie galvenie politiski administratīvi veidotie reģioni Kurzeme, Vidzeme un Latgale (līdz 20. gs. sākumam saukta par Inflantiju) nostabilizējas 17.–18. gadsimtā (Vanaga 2013: 345). Saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmi Latvijas valsts teritoriju sastāda Vidzeme, Latgale, Kurzeme un Zemgale (Latvijas Republikas Satversme 1922), iespējams, tāpēc mūsdienās nereti tiek ignorēta Sēlija jeb Augšzeme, kas nereti tiek uzskatīta par Zemgales daļu.*

Arī pēc 2009. gada administratīvi teritoriālās reformas Latvijā ir pieci plānošanas reģioni: Rīgas, Kurzemes, Vidzemes, Zemgales un Latgales. Rīgas plānošanas reģions ietver daļu no kultūrvēsturiskajiem Vidzemes un Zemgales novadiem, bet kultūrvēsturiskā Sēlijas novada daļa ietilpst Zemgales, daļa – Latgales reģionā (MK noteikumi 2009, Nr. 391).

Meklējot MLVV latviešu tautas etnogrāfisku grupu nosaukumus, tika skatītas leksēmas, kas nosauc teritoriālo piederību Latvijas kultūrvēsturiskajiem novadiem, salīdzinājumam tika izmantota arī LLVV. Attiecīgi MLVV tika konstatēti šādi šķirkļa vārdi, kas ir potenciālie etnogrāfisku grupu nosaukumi (tālāk rakstā tiek analizēti to nozīmes definēšanas principi): *kurzemnieks, suiti, vidzemnieks, zemgalieši, augšzemnieki, sēļi, latgalieši, latgaļi*, bet LLVV – *kurzemnieki, suiti, vidzemnieki, malēnieši, zemgalieši, augšzemnieki, latgalieši* (kopsavilkumu sk. 1. tabulā).

1.tabula. *Etnogrāfisko grupu nosaukumi MLVV un LLVV*Table 1: *Naming the ethnographic groups in MLVV and LLVV*

Latvijas kultūrvēsturiskais novads	LLVV	MLVV
Kurzeme	<i>kurzemniek-i suit-i</i>	<i>kurzemniek-s suit-i</i>
Vidzeme	<i>vidzemniek-i malēnieš-i</i>	<i>vidzemniek-s</i>
Zemgale	<i>zemgalieš-i</i>	<i>zemgalieš-i</i>
Sēlija (Augšzeme)	<i>augšzemniek-i (?)</i>	<i>sēl-i augšzemniek-i (?)</i>
Latgale	<i>latgalieš-i</i>	<i>latgalieš-i latgaļ-i</i>

Ja LLVV visas iepriekš minētās leksēmas kā šķirkļa vārdi konsekventi nosauktas daudzskaitļa nominatīvā (kā tas ir darāms saskaņā ar viedokli, ka etnonīmi ir daudzskaitļinieki), tad MLVV leksēmas *kurzemnieks* un *vidzemnieks* kā šķirkļa vārdi dotas vienskaitļa nominatīvā (elektroniskās vārdnīcas meklētājā ierakstot daudzskaitļa formu, parādās ieraksts: *neviens atbilstošs šķirklis netika atrasts*). Kā minēts MLVV instrukcijā, *šķirkļa vārds parasti dots attiecīgās vārdšķiras pamatformā (piem., lietvārds, vienskaitļa nominatīvā, darbības vārds nenoteiksmē). Daudzskaitļa nominatīva formā doti daudzskaitļinieki (piem., durvis, milti), kā arī lietvārdi, kurus parasti lieto daudzskaitlī (piem., auzas, griķi, putraini). Daudzskaitļa nominatīva formā MLVV rādīti arī tautu nosaukumi (piem., krievi, latvieši, kanādieši, kurdi). Gan daudzskaitļa, gan vienskaitļa formā šķirkļa vārds dots, ja to biežāk lieto daudzskaitļa formā, bet samērā izplatīta ir arī vienskaitļa forma (piem., -cimds, -kurpe) (MLVV). Tātad var pieņemt, ka leksēmas *kurzemnieks* un *vidzemnieks* MLVV netiek uzskatītas par etnonīmiskajai leksikai piederīgām.*

MLVV veidotāji atzīst, ka *nozīmju skaidrošanai MLVV izmantots trīspakāpju semantiskais dalījums, kas pirmoreiz latviešu leksikogrāfijā lietots „Latviešu literārās valodas vārdnīcā”. Vārda nozīmes daudznazīmju vārdiem apzīmētas ar arābu cipariem, bet sīkākas semantiskās atšķirības (nozīmes nianse) – ar paralēļu zīmi vai semikolu. Paralēļu zīme likta, ja nozīmes nianse no nozīmes atšķiras diezgan ievērojami, bet semikols lietots gadījumos, kad atšķirības ir nelielas (MLVV). Nozīmes skaidrojumu vārdnīcā papildina arī piemēri, kas parāda vārda lietošanu kontekstā, tā saistījumu ar citiem vārdiem. MLVV piemēri (parasti vārdu savienojumu veidā) doti aiz nozīmes vai nozīmes nianse skaidrojuma (MLVV).*

Nevienā no analizēto leksēmu nozīmes definīcijām ne MLVV, ne LLVV nav minēts apzīmējums *latviešu tautas etnogrāfiska grupa*, piederība latviešu tautai lielākoties tiek norādīta netiešā veidā, galvenokārt ar piemēriem. Analizējot potenciālo etnogrāfisko grupu definēšanas principus MLVV, var konstatēt vairākus definīciju modeļus.

1. Latvijas kultūrvēsturiskā novada pamatiedzīvotāji.

Lai saprastu definīcijas būtību, vispirms jānoskaidro, kas domāts ar apzīmējumu *pamatiedzīvotāji*. Turpat MLVV dots nozīmes skaidrojums ‘iedzīvotāji, kas (kādā valstī, teritorijā) veido iedzīvotāju lielāko daļu; arī (kādas valsts, teritorijas) senākie iedzīvotāji’. Pēc analogijas ar etnonīma *latvieši* nozīmes skaidrojumu, varētu pieņemt, ka par Latvijas pamatiedzīvotājiem tiek uzskatīta tieši šī tauta: **latvieši** *dsk. v. lietv.* Tauta, Latvijas pamatiedzīvotāji. *Latviešu strēlnieki. Latviešu valoda, literatūra. Latviešu tautas dziesmas. Latviešu māksla. Latviešu zemnieku savienība* – politiska partija Latvijā. // **latvietis** -ša, *dsk. ģen.* -šu, **latviete** *dsk. ģen.* -šu. Šīs tautas piederīgais. *Īsts l. Tipiska latviete.* Taču par Latvijas pamatiedzīvotājiem jeb autohtonajiem iedzīvotājiem varētu uzskatīt arī lībiešus, kuri MLVV tiek definēti kā atsevišķa tauta, bet tiek uzskatīti par gandrīz asimilētiem (apzīmējums *pamatiedzīvotāji* nozīmes skaidrojumā gan netiek lietots): **lībieši**¹ *dsk. v. lietv.* Viena no Baltijas somugru tautām, kas senāk apdzīvoja Kurzemes ziemeļdaļu un Vidzemes rietumdaļu, bet līdz mūsdienām gandrīz visa ir asimilējusies ar latviešiem. *Lībiešu kultūra. Prast lībiešu valodu.* // **lībietis** -ša, *dsk. ģen.* -šu, **lībiete** *dsk. ģen.* -šu. Šīs tautas piederīgais. *Vecs lībietis.* Cilme: no lībiešu *lībi* ‘lībietis, lībiski’ (MLVV).

Tipisks nozīmes ‘(kultūrvēsturiskā novada) pamatiedzīvotāji’ definēšanas principa piemērs ir: **latgalieši** *dsk. v. lietv.* Latvijas austrumdaļas – Latgales – pamatiedzīvotāji. *Latgaliešu rakstu valoda. Latgaliešu dziesmas, kāzu tradīcijas.* // **latgalietis** -ša, *dsk. ģen.* -šu, **latgaliete** *dsk. ģen.* -šu. Šā novada pamatiedzīvotājs (MLVV). Šajā gadījumā gan vienskaitļa, gan daudzskaitļa formu nozīmes definējumā izmantots jēdziens *pamatiedzīvotāji / -s*, kā arī dotie piemēri apliecina, ka tie nav visi konkrētās teritorijas iedzīvotāji, bet tieši Latgales latvieši.

Vienā gadījumā šāds nozīmes skaidrojums izmantots tikai daudzskaitļa formas nozīmes definējumā, attiecīgi vienskaitļa formai lietojot skaidrojumu ‘cilvēks, kura dzimtā vieta ir (kultūrvēsturisks novads)’ (respektīvi vienskaitļa forma varētu tikt atzīta par katoikonīmu): **kurzemnieks, kurzemniece** *dsk. ģen.* -ču, *lietv.* Cilvēks, kura dzimtā vieta ir Kurzeme. *Viņš ir k.* // *dsk.* Kurzemes pamatiedzīvotāji. *Kurzemieku sētas. Kurzemieku tautastērpi* (MLVV).

Vienā gadījumā, ar paralēlu zīmi norādot uz nozīmes niansēm, apzīmējums *pamatiedzīvotājs* lietots tikai vienskaitļa formā dotai leksēmai: **vidzemnieks, vidzemniece** *dsk. ģen.* -ču, *lietv.* Cilvēks, kura dzimtā vieta ir Vidzeme. *Rakstnieks un dzejnieks Kārlis Skalbe ir v.* // Vidzemes pamatiedzīvotājs. *Vidzemnieku lauku sēta. Vidzemnieces darba tikums* (MLVV).

2. Latvijas kultūrvēsturiskā novada iedzīvotāji.

Saskaņā ar leksēmas *iedzīvotājs* definīciju, tas ir ‘cilvēks, kas apdzīvo kādu teritoriju (parasti ģeogrāfisku, administratīvu vienību)’. *Planētas iedzīvotāji. Āzijas, Āfrikas iedzīvotāji. Salas i. Valsts, pilsētas iedzīvotāji. Lauku iedzīvotāji. Vietējie iedzīvotāji. Iedzīvotāju blīvums. Iedzīvotāju dabiskais pieaugums. Iedzīvotāju reģistrs.* (MLVV). Respektīvi, ar šādu semantisko elementu varētu tikt skaidrota katoikonīma nozīme.

Šim definīcijas modelim MLVV atbilst divi nozīmes skaidrojumi: **zengalieši** *dsk. v. lietu.* Zemgales novada iedzīvotāji. *Zengaliešu tautastērps. Zengaliešu cimdu raksti. Raiņa vecāki bija z. no Vecumnieku apkārtnes. // zengalietis* -ša, *dsk. ģen.* -šu, **zengaliete** *dsk. ģen.* -šu. Šī novada iedzīvotājs. *Esmu īsts z., dzīvoju Bauskā visu mūžu. Mana mamma bija zengaliete* (MLVV); **suiti** *dsk. v. lietu.* Suitu novada (Alsungas pagastā) iedzīvotāji, kuriem vēsturiski izveidojušās no pārējās Kurzemes daļas atšķirīgas tradīcijas, izloksne un kultūras mantojums. *Suitu izloksne. Viesus ar apdziedāšanos sagaidīja suitu sievas. Kopš atgriešanās katoļticībā, 1632. gadā, s. ir ieguvuši savu īpašu katolisku identitāti, ar kuru lepojas arī šodien. // suits, suitiete* *dsk. ģen.* -šu. Šī novada iedzīvotājs. *Pēc izcelsmes viņš ir s. Mana māte ir suitiete* (MLVV).

Abos gadījumos dotie piemēri ir pretrunā ar nozīmes skaidrojumu, proti, tie tomēr liek domāt, ka runa ir par latviešiem (piemēram, *suitu izloksne, zengaliešu tautastērps*), nevis visiem dažādu etnisko kopienu iedzīvotājiem.

Leksēmas *suiti* nozīmes skaidrojumā iekļauts arī kultūras un lingvistiskais raksturojums, kas citās potenciālo etnogrāfisko grupu nosaukumu nozīmes definīcijās neparādās. Taču problemātisks nozīmes definīcijā ir apzīmējums *Suitu novads*, jo nedz Latvijas kultūrvēsturisko novadu tradicionālajā uzskaitījumā, nedz mūsdienā Latvijas administratīvajā iedalījumā tāds netiek minēts. Internetā pieejamā informācija liecina, ka to varētu uzskatīt par vēsturisku novadu: *vēsturiski Suitu novads ietver sevī tās teritorijas, kuru iedzīvotāji Johana Ulriha fon Šverina mērķtiecīgas darbības rezultātā laikā no 1632. līdz 1634. gadam pārgāja katoļticībā.* (Biedrība „Suitu novads” 2016). Salīdzinājumam: LLVV leksēmai *suiti* dots nozīmes skaidrojums ‘Alsungas novada iedzīvotāji’.

Definīcijas modelis ‘Latvijas kultūrvēsturiskās teritorijas iedzīvotāji’ izmantots arī etnonīma *sēļi* otrās nozīmes skaidrojumā: **sēļi** *dsk. v. lietu.* **1.** Viena no baltu ciltīm, kas līdz 13. gadsimtam apdzīvoja daļu Latvijas teritorijas, galvenokārt Daugavas kreisajā krastā. *Senākie sēļu arheoloģiskie pieminekļi ir Dignājas pilskalns un Sēlpils pilskalns.* **2.** Latvijas kultūrvēsturiskās teritorijas – Sēlijas iedzīvotāji. // **sēlis** -ļa, *dsk. ģen.* -ļu, **sēliete** *dsk. ģen.* -šu. Šīs teritorijas iedzīvotājs. *Mana vecmāmiņa bija sēliete.* Otrā nozīme ir MLVV novitāte, LLVV apzīmējums *sēļi* attiecināts tikai uz vienu no baltu ciltīm.

Līdzīgi arī etnonīmam *latgaļi* MLVV ir dota otra nozīme, proti, tas tiek raksturots kā sinonīms leksēmai *latgalieši*: **latgaļi** *dsk. v. lietu.* **1.** *vēst.* Viena no baltu tautībām, kas apdzīvojusi Latvijas austrumdaļu un kurai latviešu tautības veidošanās procesā ir bijusi noteicošā loma. *Latgaļu valoda. Latgaļu pilskalni. Seno latgaļu rotas.* **2.** Latgalieši. *Latgaļu rakstu valoda un literatūra. Latgaļu identitātes meklējumi.* Piebilstams, ka jau 20. gs. 30. gados Latgales latviešu inteliģence, pretojoties tendencei Latvijas presē jēdzienu *latgalieši* attiecināt uz visiem Latgales iedzīvotājiem neatkarīgi no to etniskās piederības, Latgales latviešu nosaukšanai ieteica lietot etnonīmu *latgaļi*, kas vēlāk konsekventi tika realizēts trimdas literatūrā un presē (plašāk sk. Kļavinska 2012: 367).

3. Latvijas kultūrvēsturiskā novada latvieši.

Šāds definīcijas modelis MLVV raksturīgs tikai vienas analizētās leksēmas pirmās nozīmes skaidrojumā: **augšzemnieki** *dsk. v. lietv. 1. etn.* Augšzemes latvieši. **2. val.** Latvijas austrumdaļas latvieši, kuru valodai raksturīgas noteiktas īpatnības (fonētikā, leksikā, gramatikā). *Augšzemnieku dialekts* (MLVV). Šajā gadījumā problemātiska ir Augšzemes teritorijas noteikšana. Etnonīma nozīmes skaidrojumā, iespējams, ar to apzīmēts kultūrvēsturiskais novads (Augšzeme jeb Sēlija). Savukārt valodniecībā augšzemnieku dialekta izplatības robežas ir krietni plašākas, iespējams, tāpēc otrās nozīmes skaidrojumā tiek minēta Latvijas austrumdaļa.

LLVV definīcijas modelis 'Latvijas kultūrvēsturiskā novada latvieši' izmantots leksēmas *malēnieši* pirmās nozīmes skaidrojumā (MLVV šī leksēma vispār netika konstatēta): **malēnieši** -u, vsk. **malēnietis** -ša, v. **malēniete** -es, dsk. ģen. -šu, s. 1. *Austrumvidzemes latvieši. 2. novec. Attālas, nomaļas vietas iedzīvotāji. 3. niev. Cilvēki, kas rīkojas, izturas nesaprātīgi, muļķīgi. Atpalikuši cilvēki* (LLVV).

Kopumā visas iepriekš analizētās leksēmas un to definīcijas (vai arī piemēri), izņemot apzīmējumu *lībieši*, tomēr netiešā veidā norāda, ka ar tām tiek apzīmētas latviešu tautas etnogrāfiskās grupas.

Savukārt mūsdienu tekstos ir iespējams atrast precīzākus piemērus, kuros leksēmas *latgalieši, vidzemnieki, zemgalieši* un *kurzemnieki* apzīmē visus mūsdienu Latvijas plānošanas reģiona iedzīvotājus, proti, to nozīme konkrētā kontekstā ir skaidrojama ar semantisko elementu 'reģiona iedzīvotāji' (katoikonīms): *Balšošanā par gada labāko lauksaimniecības/ mežsaimniecības kooperatīvu aktīvākie ir latgalieši un vidzemnieki. (...) Divās nedēļās, kopš balošana ir atklāta, aktīvākie ir Latgales un Vidzemes iedzīvotāji, kuri balso par kādu no viņuprāt labākajiem kooperatīviem. Tālāk seko zemgalieši, rīdzinieki un, visbeidzot – kurzemnieki.* (LLKA 2015).

Etnogrāfisku grupu nosaukumi mūsdienu latviešu valodas tekstu korpusā

Lai noskaidrotu analizēto leksēmu lietošanas biežumu, vienskaitļa un daudzskaitļa formu lietojumu, kā arī kontekstuālo semantiku, tika izmantoti LVK dati.

LVK tika meklēti šādi potenciālie latviešu tautas etnogrāfisko grupu nosaukumi: *kurzemnieki, latgalieši, latgaļi, malēnieši, sēļi, suiti, vidzemnieki*. Tika konstatētas šādas leksēmas (vārdlietojumu skaita secībā) : *latgalieši; kurzemnieki; latgaļi; suiti; zemgalieši; sēļi; vidzemnieki* (sk. 2. tabulu).

2. tabula. *Latviešu tautas etnogrāfisko grupu nosaukumi LVK (vārdlietojumu skaits)*

Table 2: *Names of Latvian ethnographic groups in LVK (word uses)*

Etnogrāfiska grupa	Vienskaitļa formas	Daudzskaitļa formas	Kopā
latgalieši	23	68	91
kurzemnieki	8	18	26
suiti	2	11	13
zemgalieši	2	8	10
vidzemnieki	1	3	4
latgaļi	-	3 (+11*)	3 (+11*)
sēļi	1*	2 (+4*)	2 (+5*)

* Nozīme 'balto cilts'.

Leksēma *malēnieši* netika konstatēta, šis fakts daļēji pamato tās trūkumu MLVV.

Visu minēto leksēmu lietojumā dominē vīriešu dzimtes daudzskaitļa formas, kas MLVV varētu tikt izmantots kā pamatojums šķirkļa vārdu nosaukšanai daudzskaitlī.

Jāpiebilst, ka ne visos vārdlietojumos analizēto leksēmu kontekstuālā nozīme ir 'latviešu tautas etnogrāfiska grupa'. Piemēram, primārā nozīme 'balto cilts' LVK ir leksēmai *latgaļi* (11 vārdlietojumos) un *sēļi* (5 vārdlietojumos), kas sakrīt arī ar MLVV dotajiem nozīmju skaidrojumiem. Tomēr kopumā vērojams, ka lielāks vārdlietojumu skaits ir tieši tām leksēmām, kuras apzīmē latviešu tautas etnogrāfiskās grupas ar ievērojamākām kultūras, reliģiskām un lingvistiskām īpatnībām salīdzinājumā ar kopnacionālo identitāti: *latgalieši, kurzemnieki, suiti*.

Kontekstuālā semantika mūsdienās tiek saistīta ar korpuslingvistikā izmantoto semantiskās prosodijas izpratni (angļu val. *semantic prosody*) (Marcinkevičienē 1999; Sinclair 2004; Kamandulytė 2006). Viens no korpuslingvistikas pamatlicējiem Džons Sinklērs (*John Sinclair*) atzīst, ka semantiskā prosodija raksturo vārdu pēc tā semantiskā konteksta, bet atšķirību starp semantisko prosodiju un konotāciju skaidro ar to, ka konotācija ir saistāma ar vārda nozīmi, bet semantiskā prosodija ietver visas lietotās leksiskās vienības, respektīvi, sniedz plašāku vērtējo kontekstu (Sinclair 2004: 121).

Visievērojamākais vārdlietojumu skaits LVK ir Latgales latviešu apzīmējumiem: *latgalieši* (91 vārdlietojums), *latgaļi* ar nozīmi 'latgalieši' (3 vārdlietojumi), kā arī *Latgales latvieši* (1 vārdlietojums). Tāpēc tieši šīs leksēmas pētījumā nedaudz plašāk analizētas kontekstuālās semantikas aspektā.

Leksēma *latgalieši* LVK visbiežāk lietota daudzskaitļa ģenitīva formā (60 vārdlietojumi), galvenokārt stabilos vārdu savienojumos: *latgaliešu valoda* (21 vārdlietojums), *latgaliešu kāzas* (9 vārdlietojumi), *latgaliešu kultūra* (4 vārdlietojumi) u. c., proti, dominē lingvistiskais un kultūras konteksts.

Citos vārdlietojumos (arī vispārinātās vienskaitļa formās) atklājas reliģiskais konteksts, piemēram, *īsts latgalietis nekaunēsies ne no savas ticības, ne no savas valodas, ne no savas zemes* (..) (LVK); *mēdz jau pasmieties, ka latgalietis aiziet uz baznīcu, izsūdz grēkus, bet tālāk dzīvo pa vecam* (..) (LVK).

Iepriekš minētais apliecina, ka dažkārt etnogrāfiskas grupas nosaukuma nozīmes definēšanā skaidrojošajās vārdnīcās varētu tikt izmantotas sēmas, kas atspoguļo lingvistisko, reliģisko vai kultūras savdabību.

Leksēmām *latgalieši* un *latgaļi* raksturīgs sinonīmisks lietojums etniskās identitātes kontekstā, piemēram, (..) *mamma man latgaliete, bet vecvecākos latgaļi no babeņas puses, gan katoļos pārgājis vectēvs krievs – starovers* (..) (LVK); *Valentīnas vecāki ir īsti latgaļi un par savu izcelšanos nekaunas* (..) (LVK).

Vienīgais apzīmējums *Latgales latvieši* lietots vēsturiskajā kontekstā: *Te notika vēsturiskais 1917. gada Latgales latviešu kongress Franča Trasuna vadībā, kas nolēma apvienot Latgali ar pārējo Latviju* (LVK).

Kopsavilkums un priekšlikumi

Mūsdienu latviešu valodas vārdnīcas materiāls liecina, ka etnogrāfisku grupu nosaukšanā un nozīmes definēšanā trūkst konsekvences. Lielākoties etnogrāfisku grupu nosaukumi (tāpat kā citi etnonīmi) kā šķirkļa vārdi doti daudzskaitļa formā, piemēram, *latgalieši, suiti, zemgalieši* u. c., daži – vienskaitlī: *kurzemnieks, vidzemnieks*. Mūsdienu latviešu valodas korpusa dati liecina, ka visas analizētās leksēmas biežāk tiek lietotas daudzskaitļa formās.

Arī nozīmes definējumos trūkst sistemātiskuma. Pirmkārt, neviendabīgs ir definīciju apjoms: visos nozīmes skaidrojumos par pamatu ņemta teritoriālā piederība kādam Latvijas etnogrāfiskajam novadam, atsevišķās definīcijās ir norādes uz lingvistisko un kultūras savdabību. Otrkārt, nevienā definīcijā nav norādes, ka tā ir latviešu tautas etnogrāfiska grupa, tikai vienā gadījumā dots etniskās kopības apzīmējums *latvieši*. Lielākoties tiek lietots nozīmes skaidrojums (*novada*) *iedzīvotāji*, kas norāda uz leksēmas piederību katoikonīmiem, nevis etnonīmiem; arī (*novada*) *pamatiedzīvotāji*, kas tikai netiešā veidā norāda, ka tie varētu būt latvieši.

Vārdnīcā norādīts, ka leksēmām *latgaļi* un *sēļi* piemīt divas nozīmes: pirmā raksturo baltu ciltis, otrā – kultūrvēsturiskā novada iedzīvotājus/ pamatiedzīvotājus (precīzāk būtu – latviešu tautas etnogrāfisku grupu). Tajā pašā laikā nav ņemts vērā, ka mūsdienu latviešu valodā arī leksēmām *latgalieši, kurzemnieki, vidzemnieki, zemgalieši* piemīt vismaz divas nozīmes: nozīmei ‘tautas etnogrāfiska grupa’ mūsdienu tekstos, īpaši plašsaziņas līdzekļos, pievienojas vispārināta nozīme ‘reģiona iedzīvotājs’, t. i., etnonīms pārtop par katoikonīmu.

Elektroniskās mūsdienu latviešu valodas vārdnīcas priekšrocība ir tā, ka to pastāvīgi ir iespējams rediģēt, tāpēc tās pilnveidē būtu vērts pievērst uzmanību atsevišķām leksikas semantiskajām grupām. Tādējādi būtu iespējams izvairīties no nekonsekvences nozīmes definējumā. Lai nošķirtu etnonīmus no katoikonīmiem, rakstā analizēto etnonīmu nozīmes definīcijās kā galvenais komponents varētu tikt

izmantots etniskās kopienas apzīmējums 'latviešu tautas etnogrāfiska grupa', tālāk varētu sekot sēmas, kas norāda uz saikni ar noteiktu teritoriju, iespējams, arī kultūras, reliģiskās un lingvistiskās savdabības raksturojumu.

AVOTI

LLVV – Grabis, Rūdolfis (atb. red., 1972–1996). *Latviešu literārās valodas vārdnīca*. I–VIII (1972–1996). Rīga: Zinātne, <http://www.tezaurs.lv/llvv/>, sk. 20.09.2016.

MLVV – Zuicena, Ieva (red., 2014). *Mūsdienu latviešu valodas vārdnīca*. <http://www.tezaurs.lv/mlvv/>, sk. 20.09.2016.

LVK – *Līdzsvarots mūsdienu latviešu valodas tekstu korpuss* (2013). <http://www.korpuss.lv/>, sk. 16.10.2016.

LLKA – Latvijas lauksaimniecības kooperatīvu asociācija (2015). *Balsošanā par gada labāko lauksaimniecības/ mežsaimniecības kooperatīvu aktīvākie ir latgalieši un vidzemnieki*. <http://www.llka.lv/aktualitates/balsosana-par-gada-labako-lauksaimniecibasmezsaimniecibas-kooperativu-aktivakie-ir-latgaliesi-un-vidzemnieki/2762/>, sk. 23.10.2016.

LITERATŪRA

Ainiala, Terhi (ed., 2012). *Names in Focus. An Introduction to Finnish Onomastics*. Helsinki: Finnish Literature Society.

Apine, Ilga (2001). *Politoloģija: Ievads etnopsiholoģijā*. Rīga: Zvaigzne ABC.

Biedrība „Suitu novads” (2016). *Suitu novada veidošana*. <http://www.suitunovads.lv/lv/suitu-novada-veidosana/>, sk. 16.11.2016.

Brolīšs, Jāzeps (1999). *Nacionālie procesi un nacionālā politika*. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola.

Bušs, Ojārs (2005). Par principiālo atšķirību starp latviešiem un laringologiem jeb Par etnonīmu semantiku un varbūtējo īpašvārdiskumu. *Linguistica Lettica* 14. Rīga: LU Latviešu valodas institūts. 135–144.

Croft, William, Cruse, D. Alan (2004). *Cognitive Linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.

ICOS 2010 – The International Council of Onomastic Sciences. *List of Key Onomastic Terms*. <http://icosweb.net/drupal/sites/default/files/ICOS-Terms-en.pdf>, sk. 16.11.2016.

Jackson, Howard; Etienne Ze Amvela (2007). *Words, Meaning and Vocabulary. An introduction to modern English lexicology. Second edition*. London, New York: Continuum.

Jakaitienė, Evalda (2010). *Leksikologija*. Vilnius: Vilniaus universitetas.

Kamandulytė, Laura (2006). Onimų reikšmės tyrimai tekstų lingvistikos metodu. *Lituanistica*. T. 65. Nr. 1. Vilnius: Lietuvos mokslų akademijos leidykla. 38–47.

Kļavinska, Antra (2012). Latgalīši. Šuplinska, Ilga (zin. red., 2012). *Latgolys lingvoteritorialuo vuordineica* II. Rēzekne: Rēzeknis Augstskola. 365–368.

Kļavinska, Antra (2015). *Etnonīmi latgaliešu folklorā: lingvistiskais aspekts. Ethnonyms in Latgalian Folklore: Linguistic Aspect*. Promocijas darba kopsavilkums. Rīga: Latvijas Universitāte.

Kohlheim, Volker (2012). The Proper Name in Real World Contexts and in Fiction: A Cognitivist Approach. *International Scientific Conference “Onomastic Investigations” to commemorate the 100th anniversary of Vallija Dambe (1912–1995), Latvian onomastician, 10–12 May, 2012. Abstracts*. Rīga: LV Latviešu valodas institūts. 29–31.

Kunze, Konrad (1998). *dtv-Atlas Namenkunde. Vor- und Familiennamen im deutschen Sprachgebiet*. München: Deutscher Taschenbuch Verlag.

- Langacker, Ronald W (2008). *Cognitive grammar: a basic introduction*. Oxford: Oxford University Press, New York.
- Latvijas Republikas Satversme (1922). <http://likumi.lv/doc.php?id=57980>, sk. 16.11.2016.
- LEV – Apinis, Pēteris (red., 2002). *Latvijas Enciklopēdiskā vārdnīca*. [Rīga]: Nacionālais apgāds. <http://www.letonika.lv/groups/default.aspx?g=1&r=1&f=1>, sk. 23.10.2016.
- Marcinkevičienē, Rūta (1999). Atminties labirintuose. Kognityvinės ir tekstynų lingvistikos sąveika. *Darbai ir dienos* 10 (19). Kaunas: VDU leidykla. 109–124.
- Ministru kabineta noteikumi Nr. 391. Noteikumi par plānošanas reģionu teritorijām. Rīgā 2009.gada 5.maijā. *Latvijas Republikas tiesību akti*. <http://likumi.lv/doc.php?id=191670>, sk. 30.10.2016.
- Rübekeil, Ludwig (2004). Stammes- und Völkernamen. Brendler, Andrea, Brendler, Silvio (Hrsg.). *Namenarten und ihre Erforschung. Ein Lehrbuch für das Studium der Onomastik*. Hamburg: BAAR. 743–772.
- Sinclair, John (2004). *Trust the text. Language, corpus and discourse*. London: Routledge.
- Smith, Granth P. A. (2007). *Semiotic Theory on Names*. Arcamone, Maria Giovanna, Camilli, Davide, Porcelli, Bruno, Rossebastiani, Alda (eds.). *Nomi nel tempo e nello spazio. Atti del XXII Congresso Internazionale di Scienze Onomastiche. Pisa 28 agosto – 4 settembre 2005. Vol. I*. Pisa: Edizioni ETS. 791–800.
- Talmy, Leonard (2000). *Toward a Cognitive Semantics*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Vanaga, Lilita (2013). Latvijas novadi – kultūras mantojumā un mūsdienās. Jansone, Ilga, Vasks, Andrejs (atb. red., 2013). *Latvieši un Latvija*. 1. sēj. *Latvieši*. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, 337–371.
- VPSV – Skujiņa, Valentīna (red., 2007). *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts.
- Агеева, Руфь (1990). *Страны и народы: Происхождение названий*. Москва: Наука.
- Ковалев, Геннадий (1991). *Этнонимия славянских языков. Номинация и словообразование*. Воронеж: Издательство Воронежского университета.
- Суперанская, Александра, Сталтмане, Велта, Подольская, Наталия, Султанов, Александр (2007). *Теория и методика ономастических исследований*. Издание 2-е. Москва: Издательство ЛКИ.